

Reetta Siukola ja Anni Hyvärinen

25.3.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö
Jaska Siikavirta

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntö 18.2.2022 VN/1070/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

1. Kommentit liittyen sukupuolen vahvistamisen edellytyksiin (1 §)

THL katsoo, että edellytysten selvittämisen menettelytapa on pääosin selkeä ja perusteltu. Vaatimus täysi-ikäisyydestä on kuitenkin ongelmallinen ja heikentää translasten ja -nuorten asemaa. Heille juridisen sukupuolen korjaamisella jo ennen täysi-ikäisyyttä olisi merkittävä hyvinvointia ja turvallisuutta edistävä vaikutus.

THL:n Kouluterveyskyselyn (2019) mukaan nuorten, joiden sukupuoli eroaa virallisesta sukupuolesta, hyvinvointi on muita nuoria heikompi liki kaikilla mittareilla. Tulokset ovat yhdenmukaiset seksuaalivähemmistöjen nuorten kanssa. Mielialaan liittyvät huolet ovat sukupuolivähemmistöjen nuorilla lähes kaksi kertaa muita nuoria yleisempiä. Ahdistuneisuus ja masennusoireilu olivat sukupuolivähemmistöjen nuorilla lähes kolme kertaa muita nuoria yleisempiä ja heistä 45 prosenttia koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tuloksista käy myös ilmi, että sukupuolivähemmistöjen nuorista useampi kuin muista nuorista ei saa tukea ja apua ongelmiin silloin, kun he sitä todella tarvitsivat. Täysi-ikäisyysvaade ylläpitää transnuorten vaikeutta saada apua ja tukea.

Myös Sanna Koulun (2022) virkamiestyöryhmän toimeksiannosta tekemä selvitys nostaa esiin, että lainvalmistelun yhteydessä on tuotu esiin useita hallitusohjelman mukaisen ikärajan asettamia haasteita lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Selvityksen mukaan ehdotonta täysi-ikäisyyteen asetettavaa ikärajaa ei voida pitää lapsen oikeuksien mukaisena.

2. Kommentit liittyen hakemukseen ja sen käsittelyyn (2 §)

THL pitää esitettyä mallia selkeänä ja perusteltuna. On tärkeää, että sukupuolen juridista vahvistamista koskevaa prosessia kevennetään. Samalla on tärkeä varmistaa riittävät resurssit ja osaaminen niille tahoille, joille muutoksen myötä velvoitteet asian hoitamiseksi siirtyvät ja joiden asiakasmäärät mahdollisesti kasvavat. On hyvä pohtia, tulisiko sukupuolen juridiselle vahvistamiselle Digi- ja väestötietoviraston toiminnassa asettaa enimmäisaika.

3. Kommentit liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin (3 §)

Kaikki lainsäädäntö, jolla voi olla sukupuolivaikutuksia, on arvioitava sukupuolinäkökulmasta tarkastellen myös sitä, mitä sukupuolitietoa kulloinkin tarkoitetaan ja mitä vaikutuksia sääntelyllä on binääristä sukupuolta laajemmin eri sukupuolta olevien ihmisten kannalta.

Reetta Siukola ja Anni Hyvärinen

25.3.2022

Lisääntymisterveyteen liittyvät tiedot ovat tarpeellisia vain harvoin, jolloin niitä koskevien tietojen keräämistä ja käyttöä on syytä säännellä. Lisääntymisbiologisen sukupuolen käsite ei kuitenkaan ole ongelmaton ja voi johtaa väärinsukupuolittamiseen palveluissa. Sen sijasta voisi puhua henkilön lisääntymisbiologisista määritteistä, joihin tietyissä rajatuissa tapauksissa henkilön sukupuolitiieto perustuu.

4. Kommentit liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin ja vanhemmuuteen (4 §)

Ehdotuksen mukainen menettely on selkeä ja perusteltu.

5. Kommentit liittyen vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeen muuttamiseen (5 §)

Ehdotuksen mukainen menettely on selkeä ja perusteltu. Tavallisimmin riittäviä sanoja ovat sukupuolittuneiden sanojen sijasta esimerkiksi vanhempi, lähivanhempi, yhteistyövanhempi ja toinen vanhempi. Silloin kun on tarvetta käyttää äiti- tai isä-sanaa, voi henkilö itse päättää kumpaa käyttää. On tärkeää, että esityksessä pyritään varmistamaan, että vanhemmuutta koskevan nimikkeen muuttamisella ei ole aineellisoikeudellisia vaikutuksia lapsen asemaan.

6. Kommentit liittyen ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen (6 §)

Säännös on selkeä ja perusteltu. Kaksoiskansalaisten tilannetta olisi kuitenkin tarpeen selvittää tarkemmin: Mitä tapahtuu, jos sukupuolenkorjausta hakeva henkilö on sekä Suomen että jonkun muun maan kansalainen? Meneekö prosessi asuinpaikan mukaan vai muulla perusteella? Myös turvapaikanhakijoiden tilannetta on tarpeen tarkastella: täyttääkö turvapaikanhankijana oleminen ”selkeää liittymää Suomeen” koskevan kriteerin täyttymisen? Osalla tulijoista sukupuolenkorjausprosessi on saattanut alkaa jo ennen maahan saapumista: millainen oikeus tällöin on jatkaa hoitoja Suomessa?

7. Kommentit liittyen lain voimaantuloon ja sen soveltamisen porrastamiseen (8 §)

On tärkeää, että laki tulisi olennaisilta osiltaan voimaan mahdollisimman pian, vaikka se tarkoittaisi soveltamisen porrastamista.

8. Kommentit liittyen esityksen pääasiallisiin vaikutuksiin

Vaikutuksista kommentoitu jo kohdassa 1.

9. Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

Mahdollisuus elää ja tulla kohdatuksi omassa sukupuolestaan parantaa ihmisen hyvinvointia ja ennen kaikkea mielenterveyttä. Ihmisoikeusnäkökulmasta katsoen uudistus on kiireellinen ja välttämätön. Nykyisen lain terminologia on myös vanhentunutta ja päivittyä tässä uudistuksessa.

Jatkossa on tärkeää tarkastella tarkemmin intersukupuolisten, muunsukupuolisten ja sukupuolettomien asemaa ja selvittää väestötietojärjestelmän sukupuolitiedon muuttamista valinnaiseksi tai binääristä sukupuolta moninaisemmaksi.

Reetta Siukola ja Anni Hyvärinen

25.3.2022

THL pitää tärkeänä, että transihmisten hoitoon pääsy varmistetaan ja nykykäytäntöä sukupuolen korjaushoitojen saamiseksi tarvittavasta mielenterveysdiagnoosista tarkastellaan kriittisesti viimeistään ICD-11-päivityksen yhteydessä.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen

